

Arcybiskup Ignacy Tokarczuk

Ignacy Tokarczuk urodził się 1.02.1918 w Łubiankach Wyższych, (pow. Zbaraż), arcybiskup, metropolita przemyski.

Po zdaniu matury w Gimnazjum im. Henryka Sienkiewicza w Zbarażu (1937) wstąpił do Seminarium Duchownego obrządku łacińskiego we Lwowie, co łączyło się ze studiami filozoficzno-teologicznymi na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Po zajęciu Lwowa przez wojska sowieckie Seminarium zostało zamknięte (5 XII 1939). Obawiając się mobilizacji do Armii Czerwonej, ukrywał się (XII 1939 – VIII 1940). Od września 1940 kontynuował naukę w tajnym Seminarium, które działało do maja 1941. Po zajęciu Lwowa przez Niemców nie przerwał edukacji i 21 VI 1942 został wyświęcony na kapłana. Był wikariuszem w Złotnikach k. Podhajec, gdzie ponadto prowadził tajne nauczanie w zakresie szkoły średniej. Uniknąwszy 22 II 1943 zamordowania przez banderowców, wyjechał do Lwowa, gdzie pracował w parafii św. Marii Magdaleny. Pod naciskiem władz sowieckich w końcu listopada 1945 opuścił z grupą parafian Lwów i udał się do Katowic. Tam został wikariuszem w parafii Chrystusa Króla. 1 X 1946 rozpoczął naukę w 2-letnim Studium Zagadnień Społecznych i Gospodarczych Wsi przy Wydziale Ekonomii i Prawa KUL.

Od 1947 studiował równolegle na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej. W tym czasie organizował parafię Łebunia k. Lęborka, gdzie osiedlili się jego rodzice. Doktorat z filozofii uzyskał na podstawie dysertacji *Zależność rozwoju indywidualno-społecznego człowieka od dóbr materialnych* w nauce św. Tomasza z Akwinu, napisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Adamczyka (1951). Pracując jako asystent prof. Czesława Strzeszewskiego na Wydziale Filozofii KUL, prowadził proseminarium. Jednocześnie wykładał historię filozofii w Seminarium Duchownym w Lublinie. Na znak protestu wobec wprowadzenia na KUL młodzieżowej organizacji komunistycznej (ZMP) opuścił uniwersytet i wyjechał do Olsztyna (1952), gdzie objął funkcję profesora filozofii w tamtejszym Seminarium Duchownym „Hosianum” (1952–62). Prowadził również działalność duszpasterską w parafii w Orzechowie i Pluskach.

W l. 1954–57 był proboszczem w Gutkowie, a następnie duszpasterzem akademickim Wyższej Szkoły Rolniczej w Kortowie k. Olsztyna (1957–60). Niezależna postawa, a szczególnie zorganizowanie w maju 1958 bez zezwolenia władz państwowych pielgrzymki akademickiej do Częstochowy spowodowały sprzeciw Wydziału ds. Wyznań wobec zamiaru mianowania go proboszczem parafii Serca Jezusowego w Olsztynie.

W 1962 powrócił na KUL. Będąc adiunktem na Wydziale Teologicznym, specjalizował się w teologii pastoralnej i homiletyce. Pracę nad rozprawą habilitacyjną przerwała nominacja na biskupa przemyskiego (3 XII 1965). Rządy w diecezji objął kanonicznie 21 XII 1965. Ingres do bazyliki katedralnej i konsekracja odbyły się 6 II 1966; głównym konsekratorem był prymas Wyszyński. Za dewizę duszpasterską przyjął słowa *Deus Caritas* (Bóg miłością), zaś w herbie biskupim umieścił 10 przykazań Bożych. Jako cel posługi biskupiej postawił sobie uczynienie z ludności diecezji, zróżnicowanej i atomizowanej, społeczności żywej, zjednoczonej wokół tych samych wartości, o bogatym życiu religijnym. Środkiem do realizacji tego celu była rozbudowa sieci parafialnej, co stało w sprzeczności z polityką wyznaniową władz PRL, dążących do ateizacji Polaków i ograniczania praw Kościoła katolickiego. Reakcją biskupa na wprowadzanie w szkołach ideologii materializmu dialektycznego był postulat „oddzielenia państwa od ateizmu”. Nieudzielenie przez władze zezwoleń na budowę kościołów i tworzenie nowych parafii skłoniło go po wyczerpaniu dostępnych środków prawnych do zainicjowania adaptacji na świątynie budowli niesakralnych. Uznawszy, że „całe prawodawstwo w płaszczyźnie wyznaniowej jest bezprawiem ubranym w pozorne szaty prawa”, wzmógł w latach 70. akcję budowy kościołów w dużej części wznoszonych bez pozwolenia władz. Objął także opieką nieczynne cerkwie greckokatolickie, ratując je od ruiny. Na wniosek prymasa

Wyszyńskiego wszedł w skład Komisji Głównej Episkopatu Polski (16 II 1967), jednak powołanie go do Komisji Wspólnej Episkopatu i Rządu PRL wywołało protest władz państwowych. Od 1975 uczestniczył w pracach Komisji Episkopatu ds. Duszpasterstwa Ogólnego i Komisji Budowy Kościołów oraz przewodniczył Komisji „Iustitia et Pax”.

Formą restrykcji władz wobec niepokornego biskupa było niewydawanie mu paszportu i uniemożliwienie wyjazdu do Rzymu z wizytą ad limina apostolorum (1968) i na Synod Biskupi (1971). SB fabrykowała i kolportowała oszczercze ulotki, starając się podważyć wśród wiernych i duchowieństwa diecezji zaufanie do arcybiskupa. W budynku kurii biskupiej i pałacu biskupim zainstalowano nawet podsłuch, który został przypadkowo wykryty w 1975. T. utrzymywał kontakty ze środowiskami opozycyjnymi, patronował zawiązaniu Komitetu Samoobrony Chłopskiej Ziemi Rzeszowskiej. Wspierał NSZZ „Solidarność” i NSZZ „Solidarność” Rolników Indywidualnych.

W stanie wojennym uparcie upominał się o prawo narodu do wolności, wskazując na niegodziwość komunistycznej władzy popełniane dla zdławienia oporu społecznego. Szerokim echem odbiła się szczególnie jego homilia wygłoszona 5 IX 1982 do rolników zebranych na Jasnej Górze, w której m.in. wezwał władze do legalizacji NSZZ „Solidarność”. Patronował niezależnym inicjatywom inteligencji w dziedzinie kultury i oświaty. Powołał Diecezjalną Radę Kultury. Wspierał publikacje w ramach „Biblioteczki Przemyskiej”, wydawane poza cenzurą. Wznowił gazetę diecezjalną „Rola Katolicka”. Władze ponownie odmówiły mu wydania paszportu, uniemożliwiając wyjazd do Rzymu na kanonizację Maksymiliana Kolbego (1982). 2 VI 1991 gościł w Rzeszowie papieża Jana Pawła II, który nadał mu godność arcybiskupa ad personam. 25 III 1992 prekonizowany arcybiskupem metropolitą nowo erygowanej metropolii przemyskiej o.ł. 14 IV 1993 papież przyjął jego rezygnację z obowiązków metropolity przemyskiego. Mieszka w Przemyślu. T. jest autorem wielu artykułów naukowych i publikacji, m.in.: Wytrwać i zwyciężyć, Kraków-Lublin-Warszawa 1987 (wydane poza cenzurą); Kazania pasterskie 1966-1992, Przemyśl 1992; W starciu z totalitaryzmem, Paryż 1994; Kazania pod specjalnym nadzorem, Marki 1996, a także Honorowym Obywatelem Przemyśla (1993), Rzeszowa (1994), Tarnobrzega (1995) oraz wielu innych miast i gmin. Zmarł 29 grudnia 2012 r.

Zbigniew K. Wójcik
Encyklopedia Rzeszowa